

**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

**DOKTORI ÉRTEKEZÉS
TÉZISEK**

Dr. Szalai Anikó

A fegyveres összeütközések hatása a nemzetközi szerződésekre

Konzulensek: Prof. Dr. Bodnár László

Prof. Dr. Blutman László

Szeged, 2012

Tartalomjegyzék

I.	Az értekezés tárgya, célja és az elkészítéséhez alkalmazott módszerek	4
II.	Az értekezés felépítése	7
III.	Főbb megállapítások.....	8
IV.	Az értekezés témakörével összefüggő publikációk jegyzéke – List of related publications	20
V.	Summary	21

I. Az értekezés tárgya, célja és az elkészítéséhez alkalmazott módszerek

A fegyveres összeütközések nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatása régóta foglalkoztatja a nemzetközi jogászokat. A szabályozás a 20. század elejéig problémamentesnek tűnt, habár az államok gyakorlatában már ekkor is voltak látható eltérések. Egy amerikai professzor 1932-ben írt cikkében erre a következtetésre jut: „A jogtudósok útmutatást kerestek a nemzetek gyakorlatában, de az államok magatartása olyan eltérő, hogy semmilyen közös nevezőt nem találtak, így kénytelenek voltak a jogelmélethez és az etikához folyamodni.”¹ Ez segítséget is jelentett, amíg a második világháború után a nemzetközi jog egész rendszere gyökeresen meg nem változott. 1945-ben az ENSZ rendszerének felállítása és az erőszak tilalmának kiteljesedése a nemzetközi jog minden területére hatást gyakorolt. Ez a hatás azonban nem volt rögtön látható, így az 1960-as években – a nemzetközi szerződések jogának kodifikálásakor – nem volt egyértelmű, hogy a szerződéses viszonyokra hogyan is hat az erőszak tilalma.

A magyar és a lengyel delegáció közös javaslatára az 1969. évi bécsi egyezmény 73. cikkébe belefoglalták, hogy nem tartozik az egyezmény hatálya alá az ellenségeskedések hatása a nemzetközi szerződésekre. Haraszi György a nemzetközi szerződések megszűnéséről írott művében hangsúlyozta, hogy a téma „csak önálló monográfia tárgya lehetne”.² Ilyen monográfia azóta sem jelent meg sem magyar, sem idegen nyelven. Ennek megfelelően a szerző célkitűzése az volt, hogy a témában rejlő nemzetközi jogi problémákat részletesen feltárja és megoldási javaslatokat dolgozzon ki.

A nemzetközi szerződések alkalmazása széles körben elterjedt, így nem feltételezhetjük, hogy minden körülmények között ugyanazok az egységes szabályok vonatkoznának rájuk. Időről időre látunk különbségeket az alkalmazandó jogban, amely a szerződés funkciójának függvénye; ezek a különbségek rendkívül élesen láthatóak a háború nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatása vizsgálatakor. A fegyveres konfliktusok nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatása elemzésének bonyolultságát az adja, hogy a szerződések joga mellett beható tanulmányozást igényelnek az erőszak tilalmára és az államok felelősségére vonatkozó szabályok is. Ehhez a komplexitáshoz hozzájárul a

¹ ORFIELD, L. B.: The Effect of War on Treaties. *Nebraska Law Bulletin*, 1932–1933, vol. 11. 276. o.

² HARASZTI György: *A nemzetközi szerződések megszűnése*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1973. 11. o.

fegyveres összeütközések megváltozott jellege is. A nemzetközi közösség még mindig nem él teljes békében, viszont manapság már nem annyira az államok közötti háborúk a jellemzőek. Egyre inkább elmosódik a határ a nemzetközi és a nem nemzetközi fegyveres összeütközések között, a harcokban nem csak állami szervek vesznek részt, hanem más, nem állami szereplők is.

A 21. század elejére egyértelmű cél, hogy a nemzetközi közösség globalizált viszonyaira a lehető legkevesebb hatást gyakorolják a fegyveres összeütközések. Mégis, amikor egy állam fegyveres konfliktusba keveredik, bizonyos nemzetközi kötelezettségeinek a teljesítése teljes egészében ellentmondana hadi- és nemzetbiztonsági érdekeinek. Sőt, az is elképzelhető, hogy a harci állapotok miatt, ha szeretné, sem tudja teljesíteni egyes korábban vállalt kötelezettségeit. Amikor tehát arra keressük a választ, hogy a fegyveres összeütközés során egy államnak milyen jogszabályokat kell betartania, ezeket a szempontokat nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Elméletileg a fegyveres konfliktus nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatása lehet objektív vagy szubjektív is. Objektív hatás, ha a szerződés megszűnik vagy felfüggesztődik a fegyveres konfliktus miatt. Ezzel szemben szubjektív a hatása, ha nem pusztán a fegyveres konfliktustól függ, hanem például a részes felek akaratától. Ilyen esetben a szerződést a felek megszüntetik vagy felfüggesztik. Fegyveres összeütközés esetében tehát a szerződés sorsa számos variáció szerint alakulhatna: a) automatikusan megszűnik; b) automatikusan felfüggesztődik; c) a felek megszüntetik; d) a felek felfüggesztik; e) az egyik fél egyoldalúan megszünteti; f) az egyik fél egyoldalúan felfüggeszti. Ezek az elméleti változatok – gyakorlati példákkal szemléltetve – mind megjelennek a disszertáció bizonyos részeiben. Szerző feltárja az egyes megoldásokhoz kapcsolódó dogmatikai és gyakorlati problémákat, valamint kifejti, hogy a jelenkor nemzetközi jogában miért nem fogadható el az objektív hatás és a hozzá kapcsolódó automatikus megszűnés vagy felfüggesztődés.

Az államok és a jogelmélet azonban nem csak a megszűnés és felfüggesztés körében tárgyalta a fegyveres összeütközések hatását. A régebbi gyakorlatban jellemző volt a szóhasználat, miszerint a háború érvényteleníti a szerződéseket, azok érvényességüket veszti. Ezzel általában arra utaltak, hogy a szerződő felek szerződéskötésre irányuló akarata megváltozott, megszűnt, nem pedig a megkötéssel összefüggő érvénytelenségre. Számos más jogintézmény is keveredett az elméletben és a gyakorlatban egyaránt. A fegyveres összeütközés hatásaként szóba jöhetnek más szerződés-megszűnési esetek, úgy mint a lehetetlenülés, szerződésszegés, körülmények alapvető megváltozása, vagy akár az

állam jogutód nélküli megszűnése. Az önvédelem és az ellenintézkedés keretében is előállhatnak szerződések sorsát befolyásoló cselekmények. A szerző elhatárolta ezeket a jogintézményeket a fegyveres összeütközés hatásától és bizonyítja, hogy az nem azonosítható ezek közül egyikkel sem. Szükséges a téma önálló kezelése, amelyhez egyébként az államok is ragaszkodnak.

Az államok hozzáállása a témához rendkívül pragmatikus, így csak olyan jogalkotási javaslatok fogadhatóak el, amelyek figyelembe veszik egyrészt a jog és jogelmélet, másrészt a gyakorlat állapotát és elvárásait. Szerző a disszertáció elkészítése során ennek az egyensúlynak az elérésére törekedett. A szakirodalom beható tanulmányozása mellett széles körben felhasználta nemzetközi szervezetek, különösen az ENSZ dokumentumait. A Nemzetközi Jogi Bizottságban folyó kodifikációs tevékenység több szempontból is segítséget jelentett a kutatás során, így például a hozzáférés az államok véleményéhez könnyebb lett. Az államok gyakorlata nem egységes és annak feltárása sem egyszerű feladat. Az 1945 előtt folytatott gyakorlatnak csak jogtörténeti jelentősége van, míg az utána következő hidegháborús viszonyok és az erőszak alkalmazásának változásai nehezítik a gyűjtést és a „legkisebb közös többszörös” megtalálását.

Mindemellett azonban szerző nem követi a Bizottság által használt sorrendet a téma feltárása során és számos ponton eltérő véleményt, kritikát fogalmaz meg a tervezettel kapcsolatosan. A Nemzetközi Jogi Bizottság 2011 őszén lezárta a téma kodifikációját, miután az ENSZ Hatodik Bizottsága 2011 tavaszán második olvasatban fogadta el a tervezetet a fegyveres összeütközések nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatását illetően. A disszertáció kitér a Nemzetközi Jogi Bizottság tervezetének korábbi változataira is, de az értékelés alapját a végső verzió képezi.

Fontos kiemelni, hogy a kutatás során a szerző több száz nemzetközi szerződést vett vizsgálat alá. A kutatás módszerei közé tartozott a feltárás és bemutatás mellett az összehasonlítás, elemzés, kritika és értékelés is. Szerző törekedett saját vélemény kialakítására, és *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazására. Az értekezés megírásához a szerző feltárta és felhasználta a témához kapcsolódó magyar szakirodalmat. A téma legszélesebb körű kutatása az angol nyelvű nemzetközi jogelméletben látható, amelyet a szerző szintén alaposan tanulmányozott. A nemzetközi jogtudomány mellett a szerző számára kiemelkedő jelentőségű volt az államok gyakorlata, a nemzetközi kodifikációs anyagok és a nemzetközi bírósági esetjog is.

II. Az értekezés felépítése

A dolgozat hat fejezetből áll. A bevezető után a második fejezet a téma elméleti alapjait, a használt fogalmakat taglalja és rendszerezi azokat. A szerző bemutatja a nemzetközi és a magyar jogelméletben kialakult nézeteket, azok fejlődését és alakulásának okait. Értékeli az elméletek előnyeit és hátrányait, valamint a Nemzetközi Jogi Bizottság témával kapcsolatos tevékenységét. Tisztázza a disszertációban használt fogalmakat, különös tekintettel a fegyveres összeütközés definíciójára. Ez a fejezet tartalmazza a téma rendszertani elhelyezését is, amelynek keretében a szerző kitér az alapelvekre. Az alapelvek áthatják a jogrendszer egészét, így nem hagyható figyelmen kívül a *pacta sunt servanda* elve és az erőszak tilalma. Az államok sokféle jogintézménybe sorolták be a fegyveres összeütközések hatását, így a szerző elhatárolja a témát más jogintézményektől. Hangsúlyt fektet arra, hogy megkülönböztesse ezt az esetet más szerződés-megszűnési esetektől és a jogellenességet kizáró körülményektől. A harmadik fejezet a nemzetközi fegyveres összeütközések szerződésekre gyakorolt hatását tárja fel mind általánosságban, mind tételesen megvizsgálva az egyes szerződéstípusokat, szerződéses rendelkezéseket. Emellett kitér az eljárási szabályokra, a joghatás beálltának idejével kapcsolatos nézetekre és értékelését nyújtja olyan államok helyzetének, amelyek a szerződésben részesek, de a fegyveres konfliktusban nem érintettek. A negyedik fejezet az államok véleményét és gyakorlatát mutatja be, kitekintve először az 1945 előtti helyzetre, majd napjainkra. Az ötödik fejezet a nemzetközi szervezetek szerződéseivel kapcsolatos speciális kérdésekkel foglalkozik, bemutatja a problémakört és részletesebben feltárja az Európai Unió ilyen irányú gyakorlatát. A hatodik, záró fejezet tartalmazza a téma összegzését és a következtetéseket.

III. Főbb megállapítások

A nemzetközi jogrendszer egészére nézve a változásokat az elmúlt évszázadokban a nagy háborúk hozták, gondoljunk csak a 30 éves háború által megteremtett vesztfáliai békerendszerre, a napóleoni háborúkat követő *status quo*, vagy a még jelentősebb nemzetközi jogfejlesztő hatással bíró első és második világháborúra. A mai nemzetközi jogrendszer tulajdonképpen 1945-ben született meg az ENSZ létrejöttével. Azóta eltelt majdnem 70 év és a nemzetközi kapcsolatokban számottevő változások történtek. Általános vélemény, hogy jelenleg a nemzetközi közösség olyan kihívások előtt áll, amelyeket ha nem sikerül megoldania, elképzelhető egy újabb világégés.

Nem a nemzetközi jog szűken vett területére tartozik annak vizsgálata, hogyan lehet a nemzetközi közösség viszonyaiban beálló változásokat békésen levezetni, átélni. E disszertáció mégis megkísérel stabilan alkalmazható szabályokat teremteni egy olyan szituációra, nevezetesen az államok közötti ellenségeskedésekre, amely maga jelenti a változást. Szerző is a stabil jogrend igénye mellett teszi le a voksát, kiáll a szerződéses viszonyok védelme mellett. A *pacta sunt servanda* elv a nemzetközi szerződések jogának alapelve. A bécsi egyezmény alapján elméletileg minden olyan cselekmény, amely egy nemzetközi szerződés hatályát befolyásolja, konszenzuson alapul. Azonban a nemzetközi jogban hiányzó kötelező vitarendezés és az erőszak tilalma nem sok hatásos önszegélyezési eszközt hagyott az államok kezében. Mára a nemzetközi szerződések egyoldalú felfüggesztése, megszüntetése az önszegély egyik legfontosabb és talán leghatásosabb fajtája. A nemzetközi szerződések felfüggesztését elrendelheti a Biztonsági Tanács, az államok pedig akár saját jogukon, akár *erga omnes* felelősségi körben alkalmazhatják ellenintézkedésként is. Ezekre a megoldásokra különösen gyakran kerül sor fegyveres összeütközések idején. Ennek köszönhetően az elmúlt évtizedekben összerosódott a határa annak, hogy mikor milyen jogi alapon nyugszik az intézkedés.

A nemzetközi jogrendszerbe tartozó szabályok tisztázásával, a rendszer elméleti egységessége iránti törekvéssel a jogászok azt remélik, hogy ily módon növelhető a nemzetközi jog betartása iránti hajlandóság is. A szerző szerint a szabályok koherens rendszerére mindenképpen szükség van. A rendszer egyértelművé tétele hasznos lenne az államok számára is, amelyek gyakran összevissza hivatkoznak az egyes megszűnési okok feltételeire, összekeverve azokat a jogellenességet kizáró körülményekkel. Általában a

politikai akarathoz keresnek jogi érveket, amely azonban egy nemzetközi bíróság előtt ingatag lábakon áll.

A nemzetközi jog még nem érte el azt a fokú merevséget, ami a legtöbb nemzeti jogrendszert jellemzi, így egyrészt valóban ki van téve a nemzetközi politika változásainak, másrészt viszont rugalmasabban tud válaszokat nyújtani a megoldandó élethelyzetekre. Az egyik ilyen élethelyzet, amely rugalmas megoldást igényel, a fegyveres összeütközések esete. Szerző a rugalmasság alatt nem azt érti, hogy egy minden jogalkalmazó által „a gumihoz hasonlóan nyújtható” szabályról legyen szó, hanem azt, hogy az általános szabályoktól eltérő szabály alkalmazására legyen lehetőség. A nemzetközi szerződések jogát átható konszenzus elv és a *pacta sunt servanda* elv végletes védelmezése nem ésszerű és az államok véleménye is ellentétes azzal. Ennek köszönhetően a nemzetközi jog több olyan rendkívüli körülményt ismer el, melyek az államokat mentesíthetik bizonyos nemzetközi kötelezettségeik alól. Ilyen a szerződések megszűnésénél a lehetetlenülés és a körülmények alapvető megváltozásának esete, a felelősségtan keretében pedig a jogellenességet kizáró körülmények egy része. A fegyveres összeütközés is egy ilyen rendkívüli esemény, azonban a 20. században megváltozott nemzetközi jogrendszerben eddig nem találták meg a pontos jogrendszerbeli helyét.

A jogtörténet példáiban azt láttuk, hogy a fegyveres összeütközés egy volt a szerződés-megszűnési okok közül. A lehetetlenüléshez hasonlóan maga az esemény bekövetkezése már a szerződések megszűnését eredményezte azzal az eltéréssel, hogy míg a lehetetlenülés egy szerződés esetében állt be, addig a fegyveres összeütközés minden szerződést megszüntetett. A 20. század eleji joggyakorlat elmozdult ettől egy vegyes, bizonyos esetekben ellentmondó jogalkalmazás irányába. Az elméletben különböző nézetek alakultak ki a hatást illetően, így a szerződő felek akaratának az elve, a szerződő felek száma szerinti csoportosítás és a szerződés tárgy szerinti osztályozási elv. A jogelmélet választ próbált adni a nemzetközi kapcsolatokban és jogban akkoriban, tehát a 19. sz. végén, 20. sz. elején bekövetkező változásokra.

1945-ben az ENSZ Alapokmánya és az erőszak tilalma rendszerének felállítása elemi hatást gyakorol az egész jogrendszerre. Többek között az államok kodifikálják a háborúindítás jogával kapcsolatos szabályokat (*ius ad bellum*) és a fegyveres konfliktusok folytatására irányadó szabályokat (*ius in bello*), azonban a gyakorlatban ez még kevésnek bizonyul. Továbbra is van a fegyveres összeütközéseknek olyan aspektusuk, így például

azok nemzetközi szerződések jogával összefüggő kérdései, amelyek csak szokásjogi alapokon nyugszanak, nem pontosan ismert tartalommal.

„A fegyveres összeütközések hatása a nemzetközi szerződésekre” cím összefoglaló jellegű. Beletartozik annak a vizsgálatához, hogy mi lett a fentebb említett önálló szerződésmegszűnési esettel, milyen jogterületeket érint ma ez a téma, milyen szabályozási hiányosságok és igények vannak, valamint a nemzetközi jog modern rendjében hol a helye a témának és a szabályozásnak. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása a nemzetközi jog számos „klasszikus” területét érinti, így az alapelveket, a nemzetközi szerződések jogát, a felelősségtant és a humanitárius jogot is. A hatás tág fogalma alatt érthetjük azt a helyzetet, amikor egy állam a fegyveres cselekményekre válaszoló önvédelemként vagy ellenintézkedésként felfüggeszti valamely szerződés alkalmazását és azt is, amikor a Biztonsági Tanács határozata rendel el ilyen intézkedést a konfliktus miatt. Az is ide tartozhat, amikor egy nem nemzetközi összeütközésben érintett állam nem tudja teljesíteni a nemzetközi szerződéseit és lehetetlenülésre, körülmények alapvető megváltozására hivatkozik, vagy például *vis major*ként tekint az eseményre. A közös pont mindegyikben az, hogy van egy fegyveres összeütközés és van egy nemzetközi szerződés, amelynek a hatálya megkérdőjeleződik. A hatály tényleges megváltozásának a jogalapja azonban teljesen különböző ezekben az esetekben.

Különbséget kell tenni a nemzetközi és a nem nemzetközi fegyveres összeütközések által előidézhető hatások között. A nem nemzetközi fegyveres konfliktusok gyakori jelenségek és sok esetben nem elhanyagolható bennük más államok érdekeltsége, részvétele. Mindezek ellenére a nem nemzetközi fegyveres összeütközések nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatása szűk körben képzelhető el, mivel ilyenkor a konfliktus csak a szerződésben részes egyik félre érinti. A nem nemzetközi fegyveres összeütközésben érintett állam a bécsi egyezmény általános szabályainak megfelelően kérheti a szerződésben részes többi féltől a felfüggesztést, módosítást, megszüntetést. Az is elképzelhető, hogy sikerrel hivatkozhat bizonyos jogellenességet kizáró körülményekre. Azonban mivel csak egy oldal érintett a konfliktusban, így nem tekinthetünk el attól, hogy a joghatás egyezsége alapuljon. A harmadik, a konfliktusban nem érintett államok számára lehetséges a szerződések felfüggesztése ellenintézkedésként vagy *erga omnes* felelősségi körben is. Amennyiben pedig a Biztonsági Tanács hozott a konfliktussal kapcsolatosan releváns határozatot, akkor az lesz a felfüggesztés jogalapja az ENSZ Alapokmányának megfelelően. A nem nemzetközi összeütközések nemzetközi szerződésekre gyakorolt

hatása tehát nem a történeti szerződés-megszűnési esetnek az „utódintézménye”. Ez annál is inkább így van, mivel a jogtörténetben sem volt elfogadott, hogy belső fegyveres konfliktus esetén az állam egyoldalúan megszüntethesse a nemzetközi szerződéseit.

A nemzetközi fegyveres összeütközések által okozott joghelyzet elbírálásának kiinduló pontja az erőszak tilalma. Az mindenki által betartandó és feltétlen alkalmazást igénylő norma. Alapelv, amely áthatja az egész jogrendszert. Megsértése érvénytelenséget eredményez; az általa előidézett állapot nem ismerhető el jogszerűként; jogilag érvénytelen, olyan mintha nem is létezne. Az *ex injuria jus non oritur* elv értelmében a jogellenes cselekményből jog nem származhat. Ezek alapján az erőszak tilalmába ütköző módon kialakult fegyveres konfliktusra az állam nem hivatkozhat annak érdekében, hogy mentesüljön nemzetközi szerződéses kötelezettségei alól. Az elv elméletben kiváló, a gyakorlatban azonban beárnyékolják egyrészt az erőszak tilalma és az agresszió fogalmának meghatározásához kapcsolódó bizonytalanságok, másrészt a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetése esetén alkalmazandó eljárás nehézségei, nevezetesen a Biztonsági Tanács esetenkénti döntésképtelensége. A jog alapján fegyveres összeütközésre csak a Biztonsági Tanács engedélyével kerülhetne sor, azonban a gyakorlatban ez nem így van. Léteztek és valószínűleg lesznek is még olyan fegyveres összeütközések, amelyekkel összefüggésben a Biztonsági Tanács nem „hirdette ki” az agresszor kilétét. A Biztonsági Tanács az agresszorra nyilvánítástól még azokban az esetekben is tartózkodik, amikor igencsak egyértelmű a helyzet. Előfordultak olyan fegyveres konfliktusok is, amellyel kapcsolatosan pedig még csak határozatot sem hozott a Biztonsági Tanács.

A konfliktus azonban létezik, és az államoknak kell eldönteniük, mi az alkalmazandó jog. Ráadásul nem minden esetben egyértelmű, ki kezdte a konfliktust és pontosan mikor. Az államok számos intézkedést hozhatnak, amelyek jogellenessége kizárt lesz az önvédelem és ellenintézkedés szabályainak megfelelő alkalmazása esetén. Azonban az államok nem kívánják a lehetőségeiket csak ezekre a szűk körben alkalmazható és szigorúan korlátozott kimentési esetekre szorítani. Szeretnék átmenteni a jelenbe azt a történeti jogintézményt, amely lehetővé tette számukra a fegyveres összeütközések hatásának befolyásolását az elsődleges, szerződéses jogviszony keretében. 1969-ben, a nemzetközi szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény elfogadásakor az államok közössége még nem állt készen arra, hogy egy ilyen szabályrendszert megalkosson, de kifejezte igényét, hogy arra egyszer sor kerülhet. Az egyezmény 73. cikkének megfelelően a nemzetközi fegyveres összeütközések esete nem tartozik az egyezmény hatálya alá. Az

azóta eltelt több mint negyven év megmutatta mind az államok, mind a jogtudománnyal foglalkozók számára, hogy a szabályozás szükséges és növelné a jog uralmát, kiszámíthatóságát. Ennek köszönhetően előbb 1985-ben a Nemzetközi Jogi Társaság, majd 2004 és 2011 között a Nemzetközi Jogi Bizottság foglalkozott a témával. Az utóbbi olyan szerződéstervezetet készített el, amely egyben a feltárt szokásjog kodifikálását és a jog fejlesztését is jelenti. A tervezetet a Bizottság 2011 őszén zárta le, miután az ENSZ Hatodik Bizottsága második olvasatban is elfogadta.

Mind a Nemzetközi Jogi Bizottság, mind a szerző kutatásai azt támasztják alá, hogy az államok igénylik a történeti jogintézmény továbbélését valamilyen modern, a mai joggal összeegyeztethető, abba beilleszthető formában. A Nemzetközi Jogi Bizottság tervezete szerint az államok a fegyveres összeütközéssel össze nem férő szerződéseiket egyoldalúan felfüggeszthetik, megszüntethetik, vagy kiléphetnek belőlük. Természetesen ez a jog nem illeti meg az agresszort, habár a tervezet hozzáteszi: abban az esetben nem, ha ebből előnye származna. Az egyoldalú megszüntetés/felfüggesztés/kilépés nem lehet ellentétes a szerződő felek szerződéskötéskori szándékával sem. Mindazonáltal a Nemzetközi Jogi Bizottság ezt a lehetőséget nem csak a hadviselő felek számára kívánja biztosítani, hanem a szerződésben részes minden harmadik állam számára is. Sőt, a tervezet hatályát tovább bővíti azzal, hogy nem csak a nemzetközi fegyveres összeütközések tartoznak a hatálya alá, hanem a nem nemzetköziek is. A tervezetben ezáltal teljes mértékben elmosódik a különbség a fegyveres konfliktusban részes és a harmadik államok között.

A szerző szerint a Bizottság ezzel nem csak „visszakanyarodott” a régi, jogtörténeti megoldáshoz, de ráadásul még ahhoz képest jelentősen kibővítette az alanyok és a fegyveres konfliktusok körét is. Az egyoldalú megszüntetési jog indoka az 1945 előtti időkben az volt, hogy a háború és a béke állapota teljes mértékben szétválasztható, és a kettőre különböző jogszabályok vonatkoznak. Az ENSZ Alapokmánya megszüntette a jogrendszerben ezt a dichotómiát, azonban úgy tűnik, sem az államok, sem a jogtudomány nem számolt ennek bizonyos következményeivel. Elvileg nemzetközi fegyveres összeütközésre sor sem kerülhetne a BT engedélye nélkül, a megszüntetés jogával pedig csak fokozzuk a jog leépítését a felek között. Természetesen a szerző sem gondolja, hogy a hadban álló feleknek teljesíteniük kellene egymás felé azokat a nemzetközi szerződéseiket, amelyek nem állnak érdekükben. Azonban úgy gondolja, hogy a szerződés felfüggesztése, akár egyoldalú módon is, elegendő lenne. Az államok érdekei így is védve lennének, viszont tekintetbe vennék azt, hogy a fegyveres összeütközés a nemzetközi kapcsolatokban

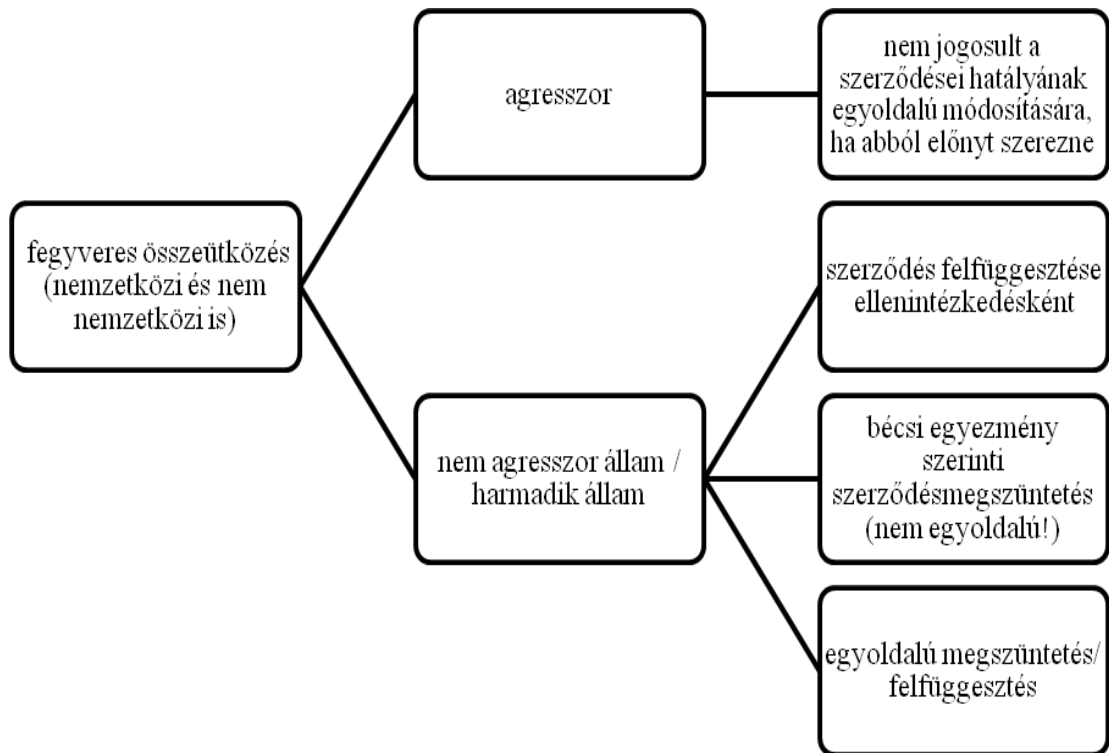
„nem normális állapot”, ahogyan azt a Nemzetközi Jogi Bizottság megfogalmazta a bécsi egyezmény 73. cikkének kommentárjában.

A szerző véleménye szerint a tervezet így nem abba az irányba hat, hogy az államok a fegyveres összeütközés ellenére is próbálják meg a lehető legnagyobb mértékig a békés nemzetközi jogrendet érvényesíteni, hanem épp azzal ellentétesen. A nem hadviselő államok is lehetőséget kapnak a jogellenességet kizáró körülmények feltételeinél tágabb körben alkalmazni az egyoldalú felfüggesztést, vagy akár megszüntetést. Szerző szerint ez rendkívül veszélyes a jogrendre nézve.

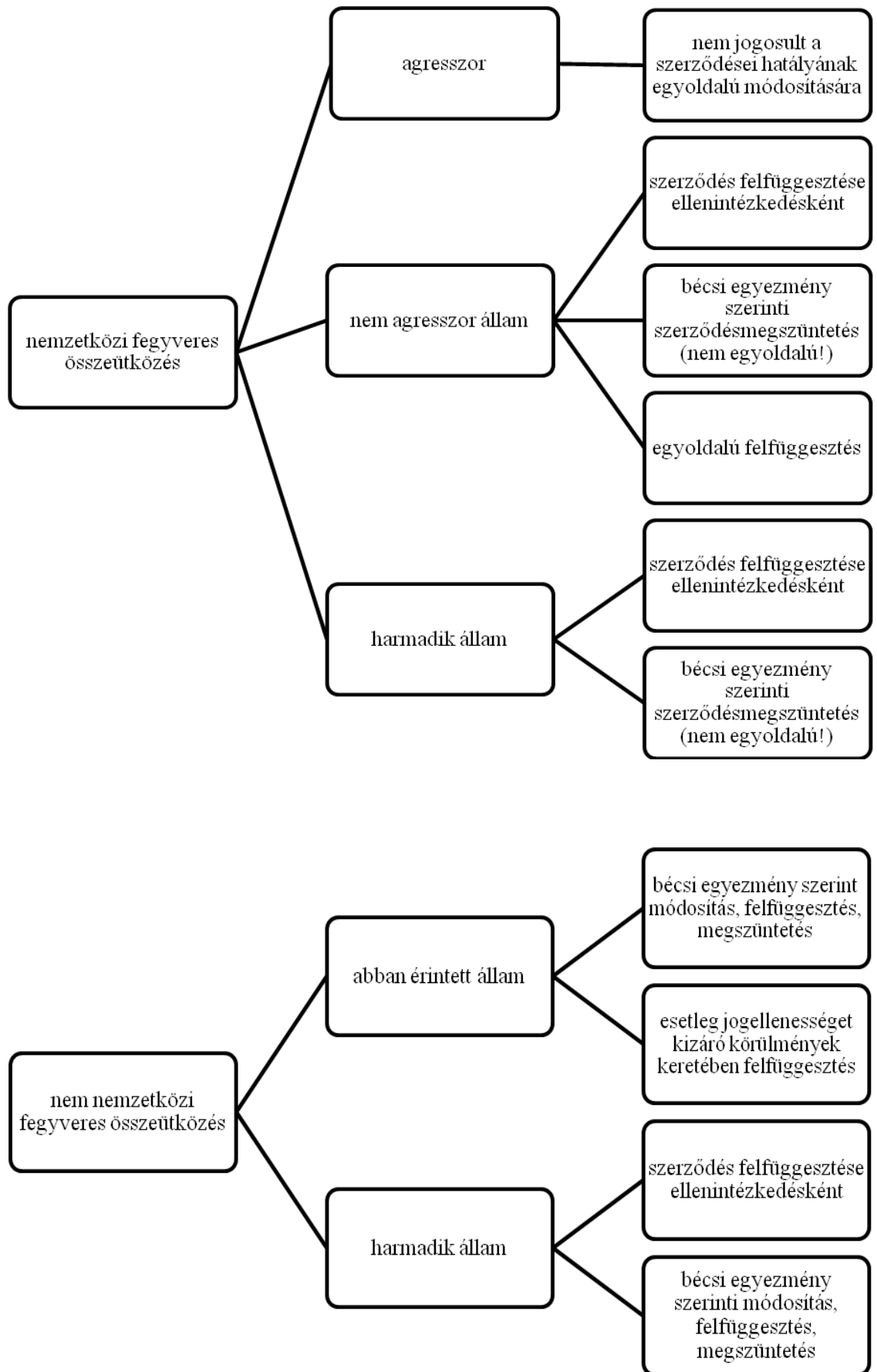
Ráadásul nem is szükséges ez a bővítés, mert a hadviselő és a harmadik állam viszonyában a bécsi egyezmény rendelkezései alkalmazhatóak, az alapján felfüggeszthető, módosítható, megszüntethető a nem kívánatos szerződés. Ezen kívül a harmadik államnak lehetősége van ellenintézkedésként is felfüggeszteni bizonyos szerződéseinek alkalmazását. A harmadik állam érdekei tehát a szerző véleménye szerint megfelelően védve vannak anélkül, hogy megengednénk az egyoldalú megszüntetést vagy felfüggesztést a szerződési jog keretében számára.

A szerző szerint a fegyveres összeütközés miatti egyoldalú felfüggesztés lehetőségét csak arra az esetre kellene fenntartani, amikor más jogi lehetősége nincs az államnak arra, hogy a helyzettel összeegyeztethetetlen szerződését teljesítse. *Ultima ratio*, végső megoldás jelleggel alkalmazná csak azt a szerző. A szerző az alábbi folyamatábrákban összegzi az államok számára rendelkezésre álló lehetőségeket a Nemzetközi Jogi Bizottság tervezete alapján és a saját elmélete szerint.

A Nemzetközi Jogi Bizottság tervezete szerint:

A szerző elmélete szerint ketté kell választani a nemzetközi és a nem nemzetközi fegyveres összeütközés esetét, és nem alkalmazhatóak ugyanazok a szabályok a fegyveres konfliktusban részes és abban nem részes, harmadik államokra:

A Nemzetközi Jogi Bizottság a régi megszűnési esethez képest annyi változtatást eszközölt, hogy a megszűnés nem következik be automatikusan, hanem a tervezet eljárási szabályt is előír erre az egyoldalú intézkedésre. Az államnak értesítenie kell azt, akivel szemben intézkedni kíván, a címzett állam pedig jogosult tiltakozni. Nem tudható biztosan, hogy mikor következik be a joghatás, az értesítés küldésekor, vagy lehetséges azt a fegyveres konfliktus kezdetéhez kötni, visszamenőlegesen. A tiltakozás eredményeként pedig az államoknak békés vitarendezés útján kell megoldaniuk a nézeteltérést. Az értesítést küldő állam nyilvánvalóan nem kívánja végrehajtani a szerződést, a tiltakozó pedig ezzel nem ért egyet. A tervezet nem válaszol arra, milyen jogi lehetőségeik és kötelezettségeik vannak az államoknak a tiltakozás miatt előálló helyzetben. A szerző összességében úgy ítéli meg a tervezetet, hogy az nem kellően kidolgozott. A kodifikációt végzők megpróbálták összeilleszteni az államok gyakorlatát és az elméletet. Felismerték, hogy a témában nincs univerzális szokásjog és jogfejlesztésre van szükség, abban viszont nem mentek el addig, hogy valóban koherens rendszert hozzanak létre.

A kutatás során a szerző számára az is egyértelmű bizonyítást nyert, hogy a fegyveres összeütközések esetén a humanitárius jog korántsem az egyetlen és kizárólagos jog, amely alkalmazandó lehet. A jogtörténeti szerződésmegszűnés célja az volt, hogy a hadviselő fél mentesüljön minden olyan szerződéstől, amely a hadállapottal összeegyeztethetetlen volt. Az államok egyedül azon normák betartásának kötelezettségét ismerték el, amelyekről még békeidőben, a szerződésben kikötötték, hogy háború esetén is követendők. Az azóta eltelt időben a nemzetközi jogban kiszélesedett a kogens normák köre, és megnőtt azon egyezmények száma, amelyek minden körülmények között alkalmazandóak, gondoljunk csak az emberi jogi egyezményekre. A humanitárius jog szabályai pedig előírják a szükségesség és arányosság elvét. Az lenne a kívánatos, hogy a fegyveres összeütközések csak a feltétlenül szükséges szenvedést, kárt okozzák. A humanitárius jog *lex specialis*, de ez nem jelenti azt, hogy az alkalmazása során más nemzetközi szerződések ne segíthetnék az értelmezését, vagy esetleg ne lennének alkalmazandóak.

A nemzetközi joggyakorlat iránya és célja az, hogy a fegyveres összeütközések minél kisebb mértékben befolyásolják az államok között békeidőben kialakult viszonyokat és a lehető legnagyobb mértékben alkalmazzák a konfliktussal összeegyeztethető nemzetközi szerződéseiket. A szerződések hatályára nem önmagában az ellenségeskedés hat, hanem az állam abbéli hivatkozása, hogy a szerződés nem egyeztethető össze a

hadiállapottal. Az összeegyeztethetőség tehát az állam értékelésén alapul. A szerződés értelmezésére vonatkozó szabályok alkalmazásával eldönthető, lehetséges-e a szerződés egyoldalú felfüggesztése vagy felmondása. Olyan szerződések is vannak, amelyek egyes rendelkezései összeegyeztethetőek lesznek a konfliktussal, míg másokéi nem.

A szerző a szerződések szövege és az államok, nemzetközi bíróságok gyakorlata alapján részletesen kifejtette e disszertációban a különböző tárgykörű megállapodásokról, hogy fegyveres összeütközés esetén várhatóan egyoldalúan felfüggeszthetőek-e vagy sem. A számos különböző tárgyú nemzetközi szerződés vizsgálata után megállapítható, hogy a nemzetközi fegyveres összeütközések esetében mindenképpen hatályban maradnak azok a szerződések, amelyek a) rendelkeznek erről, b) amelyek objektív nemzetközi jogalanyt hoznak létre és c) amelyek szokásjogot vagy *jus cogens*-t kodifikálnak. Szerző ilyen módon kombinálta a szerződés tárgya szerinti osztályozási elvet a felek egyoldalú cselekvési lehetőségével.

A kutatás arra is rávilágított, hogy az államok gyakorlata nem egységes. Megfigyelhető bizonyos hasonlóság az európai államok, valamint az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság joggyakorlatában, azonban az ázsiai, dél-amerikai és afrikai államok joggyakorlata alig feltárt. A Biztonsági Tanács állandó tagjai közül az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Oroszország jóval tartózkodóbb álláspontot képvisel például a nem nemzetközi fegyveres összeütközések jogát illetően, mint a két európai tag. A szerző az elmúlt időszak fegyveres konfliktusai közül két olyat talált, amellyel összefüggésben az államok nemzetközi bírói fórum előtt kértek döntést. Az India és Pakisztán között évtizedek óta tartó konfliktus bizonyos kérdéseiről több nemzetközi bírósági eljárás is folyt, ahol érintőlegesen vizsgálták az összeütközések hatását a kétoldalú szerződéseikre. Ennél sokkal közvetlenebb módon vizsgálta az Állandó Választott Bíróság az Eritrea és Etiópia közötti háború hatásait kétoldalú megállapodásaikra, de sajnos elszalasztotta a lehetőséget, hogy a témát illetően korszerű megállapításokat tegyen. Ítéleteiben úgy tekintett a felek kétoldalú megállapodásaira, mintha azok a háború ideje alatt nem is léteztek volna.

Az államok nemzetközi szerződéseivel kapcsolatos következtetések mellett szót kell ejteni a nemzetközi jog másik jogalanya, a nemzetközi szervezetek szerződéseiről is. A disszertáció ezzel csak érintőlegesen foglalkozhatott, mivel a nemzetközi szervezetekre vonatkozó nemzetközi joganyag korántsem olyan fejlett, mint az államoké. A nemzetközi szervezetek szerződéseinek jogát ugyan kodifikálták az 1986. évi bécsi egyezményben, de

az máig nem lépett hatályba. A szervezetek nemzetközi jogsértésért viselendő felelősségének kérdéseit a Nemzetközi Jogi Bizottság jelenleg kodifikálja, és várhatóan a tervezet végleges formájának elfogadásához még évek kellenek. A szerző véleménye szerint amíg ezek a szabályok nem egyértelműek, valamint nem kapunk választ arra a kérdésre, hogy nemzetközi szervezet követhet-e el agressziót, lehet-e hadviselő fél, addig a disszertáció témája csak szűk körben vizsgálható esetükben. Mindenesetre a nemzetközi szervezetek gyakorlatából kivehetők olyan példák, amelyek alapján néhány általános megjegyzés tehető.

A nemzetközi szervezetek által kötött szerződések gyakran tartalmaznak konkrét rendelkezést fegyveres összeütközés bekövetkezésének esetére, ha olyan a tárgykör és a szerződő állam, hogy ennek a veszélye fennáll. Különösen ilyenek a gazdasági segítségnyújtási, fejlesztési együttműködési megállapodások. A nemzetközi szervezetek másik nagy tevékenységi köre a békefenntartásban részvétel, amely esetében gyakran kötnek a fegyveres erők jogállásáról megállapodást a fogadó állammal. Noha ezek a szerződések nem tartalmaznak a fegyveres összeütközés esetére vonatkozó rendelkezést, nem gyakorol rájuk hatást a konfliktus intenzitásának változása. Az Európai Unió ezen a téren már fejlett joggyakorlattal rendelkezik, amelyet a szerző szintén összefoglalt a disszertációban.

A szerző nem csak a külföldi államok gyakorlatát vizsgálta, hanem figyelmet szentelt Magyarország joggyakorlatának is. Az első és második világháború hatását részletesen elemezte, azonban az újabkori gyakorlat feltárása ennél sokkal nehezebbnek bizonyult. Magyarország a tervezethez fűzött kommentárjaiban nem tárta fel saját gyakorlatát, viszont értékes hozzájárulást nyújtott a tervezet elkészítéséhez, amikor javasolta, hogy abban utalás legyen a *jus cogens*-re is. Magyarország – a volt Jugoszláviával és Irakkal fennálló kétoldalú szerződése alapján – úgy tűnik, nem sieti el azok felmondását, vagy más módon történő megszüntetését, még akkor sem, ha a másik szerződő fél területén fegyveres összeütközés zajlik. Természetesen az ENSZ Biztonsági Tanács által előírt szankciókat végrehajtja, így például a repülési tilalmakat, gazdasági szankciókat, de ebben az esetben csak a szankció időtartama alatt nem alkalmazza az érintett megállapodást.

A szerző megkísérelte a téma alapos és átfogó elemzését nyújtani, azonban mindezek mellett is maradtak olyan részei a kérdésnek, amelyek jövőbeni kutatások tárgyai lesznek. Ilyen az Európán kívüli államok gyakorlatának mélyebb megismerése, a nemzeti

bírósági gyakorlat feltárása a magánjogi jogokat szabályozó nemzetközi szerződések tekintetében és a nemzetközi szervezetek gyakorlata. A téma teljes körű jogtudományi szintű feldolgozása évtizedek óta várat magára. Szerző meggyőződése, hogy a Nemzetközi Jogi Bizottság tervezetéből még nagyon hosszú ideig nem lesz hatályos szerződés, mindezek ellenére nem haszontalan a témával foglalkozni. A tervezet hatással lehet az államok gyakorlatára, és végső soron a szokásjogra. Remélhetőleg a tervezet megszületése és a kérdés részletes elméleti rendezése nem az egyoldalú cselekvés lehetőségeit növeli, hanem a jog kiszámíthatóságát.

IV. Az értekezés témakörével összefüggő publikációk jegyzéke – List of related publications

1. *The UN's Role in Development of International Law in the 21st Century*. In: Klusák, Miroslav (ed.): *Crucial Problems of International Relations through the Eyes of Young Scholars – A New Era in International Relations*. XV. International Conference of Young Scholars (2011) – Collection. University of Economics, Prague 2012. 299-313. [Az ENSZ szerepe a nemzetközi jog fejlesztésében a 21. században]
2. *A katonai magánvállalatok részvétele és jogállása a fegyveres konfliktusokban*, Föld-rész Nemzetközi és Európai Jogi Szemle, III. évf. 2010/1-2. sz. 38-48. [The participation and legal status of private military companies in armed conflicts]
3. *International perspectives on outsourcing military tasks*, Panel Meeting of the 5th European Jurists' Forum, Budapest 2009, 323-327. [A katonai feladatok kiszervezésének nemzetközi jogi szempontjai]
4. *A nemzetközi szerződések felfüggesztése fegyveres konfliktus miatt*, A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2009, Novi Sad/Újvidék, Szerbia, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság 2010. 147-155. [Suspension of international treaties owing to an armed conflict]
5. *Effect of the World Wars on International Treaties of Hungary*, Miskolc Journal of International Law, Vol. 5. (2008) No. 2. 98-108. [A világháborúk hatása Magyarországon nemzetközi szerződéseire]
6. *Hungarian Experiences Regarding the Effect of World Wars on International Treaties*, Acta Societatis Martensis, Tallinn, Estonia, Vol. 3. 2007/2008. 215-226. [Magyar tapasztalatok a világháborúk nemzetközi szerződésekre gyakorolt hatásáról]
7. *A kétoldalú nemzetközi szerződések felfüggesztése fegyveres konfliktus miatt*, Debreceni Jogi Műhely, 2008. év 3. szám [Suspension of bilateral treaties owing to an armed conflict]
8. *The Effect of Change of Regime on the International Treaties of the East-European States*, Democracy vs. Authoritarianism Abstracts, Bibliotheca Europae Orientalis XXVIII, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, 2007. [A rendszerváltás hatása a kelet-európai államok nemzetközi szerződéseire]
9. *A fegyveres konfliktusok hatása a nemzetközi szerződésekre – történeti áttekintés*, Tavaszai Szél Konferenciakiadvány 2007. május 17-20., Társadalomtudományok, Budapest 2007. 542-547. [The effect of armed conflicts on international treaties – historical overview]

V. Summary

The effect of armed conflicts on international treaties has long been the subject of interest in international law. Although the regulation seemed to be clear until the end of the 19th century, differences between the practice of states had been visible. For centuries the main effect of an armed conflict was termination of all the treaties between the parties to the conflict. War was natural part of international relations.

In 1945 the whole system of international law had been changed with the establishment of the United Nations Organization and the introduction of the prohibition of use of force, yet the effect of this change had not been clear at all spheres of the law. This was the situation with respect to the law of treaties at the time of its codification in the 1960s. It was the joint proposal of the Polish and Hungarian delegations to include an article on the effect of armed conflicts in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties. Thus in article 73 it is stated that the “Convention shall not prejudice any question that may arise in regard to a treaty from [...] the outbreak of hostilities between States.” Accordingly, the effect of armed conflicts on treaties remained wholly outside the scope of the Vienna Convention, thus rendering customary international law the sole applicable law. Prior to the prohibition of use of force customary law was well-founded and easy to reveal, but since 1945 it is an arduous task to explore state practice and to ascertain *opinio juris*.

The subject was popular among legal writers after World War II, however later interest had decreased. The examination of the topic was fully missing from the Hungarian legal literature, except for a few sentences in textbooks. Foreign literature has not been more abundant either. The issue had been raised again by the International Law Association in 1985, which prepared a draft.

In 2000 the International Law Commission (hereinafter: ILC or Commission) defined in its long term programme the topic of “the effect of armed conflict on treaties” The reason for it was that the literature on the subject is less than satisfactory, law remains to a considerable degree unsettled and the practice of States varies. These uncertainties in the legal sources and in the practice of States are compounded by the appearance of new phenomena including different forms of military occupation of territory and new types of international conflict. It is generally recognized that there is a continuing need for the clarification of the law in this area. The Commission conducted its work between 2004 and

2011, finalizing its draft articles by the autumn of 2011. The author has followed the codificatory work, and the dissertation examines both the previous and the final drafts.

Complexity of the topic is provided by that apart from the law of treaties, deep research shall be conducted in the field of prohibition of the use of force and the responsibility of states for internationally wrongful acts. This is complemented by the changed characteristics of armed conflicts, namely that nowadays hostilities are less typical among states. The border between international and non-international armed conflicts is blurred, non-state actors also participate.

By the beginning of the 21st century it is a clear aim that armed conflicts should have the least effect on the globalized relations of the international community. Nevertheless, when a state is involved in an armed conflict, it might not be willing or able to fulfil its international obligations, since it might be against its interests or impossible owing to the situation on the land. Thus when searching for the applicable law in time of armed conflicts for states, these aspects shall be taken into consideration.

In theory the effect of an armed conflict on treaties can be objective or subjective. The effect is objective when the termination or suspension of the treaty is directly caused by the armed conflict. The effect is subjective when it does not depend solely on the armed conflict, but on other things, such as the intention of the parties. In the latter case the treaty is terminated or suspended by the parties. Thus the fate of a treaty in case of an armed conflict can have several variations: a) it is automatically terminated, b) it is automatically suspended, c) the parties terminate it, d) the parties suspend it, e) one of the parties unilaterally terminates it, f) one of the parties unilaterally suspends it. All of these theoretical examples are represented in the dissertation, illustrated by practical cases. The author demonstrates the dogmatic and practical problems relating to the different solutions, and explains why in modern international law the above-described objective effect cannot be accepted.

However, states and legal theory does not narrow down the topic to a case of termination or suspension. Among others, validity, termination of the state and succession, circumstances precluding wrongfulness, such as self-defence and countermeasures are mentioned. Not only the former institutions need to be delimited from the case of the effect of a conflict on treaties, but even cases of treaty termination belonging to the sphere of the law of treaties, such as impossibility, *clausula rebus sic stantibus* and serious breach. The author shows in the dissertation the differences, analyzes them and defines why the effect

of an armed conflict cannot be fit entirely into these cases. It is necessary to deal with the topic separately, as this is also wished by states.

The states' attitude to the subject is very pragmatic, thus only those legislative proposals can be accepted which take the results and expectations of the legal theory and state practice into consideration. When writing this dissertation, author aimed at reaching this balance. Besides the deep analysis of the literature, author has widely used the documents of international organizations, especially the United Nations'. In many aspects the codification at the ILC meant assistance during the research, for example it made the comments and opinions of the states more available. However, author aimed at forming independent dissenting opinion and provided critical remarks to the draft of the Commission. It is also important to mention that the research covered a very wide range of international treaties, author had examined hundreds of bilateral and multilateral treaties. Views presented in the Hungarian and foreign, mainly English literature were also subject of the research. Apart from legal theory, author paid attention to the practice of states, to international codificatory and commentary works and to judicial decisions.

The dissertation consists of six chapters. Following the introduction the second chapter discusses and classifies the theoretical basis of the topic, the used terms, the views in the Hungarian and international legal theory, their development and the reasons behind. The author examines the advantages and disadvantages of the theories, analyses the work of the International Law Commission with respect to the topic. The terms are also clarified, especially the definition of armed conflict. Furthermore this chapter covers the delimitation of the topic from other similar cases and the concerned general principles, such as the principle of *pacta sunt servanda* and prohibition of the use of force. The third chapter analyses both in general and in detail the effect of an international armed conflict on treaties. The research even covers the different types of international treaties according to their subject matter, as well as the procedural rules governing the situation. The fourth chapter presents the opinions, comments and practice of states, both prior to 1945 and since then. The fifth chapter deals with the special issues relating to the treaties of international organizations, presents the topic and examines in detail the practice of the European Union. The last chapter provides the consequences and summary of the subject.

There is a difference between the effect of an international and a non-international armed conflict on treaties. Non-international armed conflicts frequently happen nowadays and quite often the interest and contribution of other states in it is not negligible. Nevertheless, the effect of these conflicts on the treaties of the concerned states can be imagined only in a narrow range, since in these cases only one party to the treaty is concerned in the armed conflict. Thus the state concerned in a non-international armed conflict can suspend, modify or terminate its treaties in accordance with the rules of the Vienna Convention on the Law of Treaties. That state might even successfully refer to circumstances that preclude wrongfulness in order to get rid of some of its obligations. However, since only one state is concerned in the conflict we must insist that the legal effect is based on mutual agreement. For those states which are not parties to the conflict, suspension of treaties is possible as a countermeasure or in the area of *erga omnes* responsibility. If the Security Council delivers a decision with respect to the conflict then that forms the legal basis of the suspension or termination. Thus it can be stated that the effect of non-international armed conflicts on international treaties is not the successor of the historical case of treaty-termination. This is also grounded upon the fact that in legal history it was not accepted that a state can unilaterally terminate its international treaties in the event of a non-international armed conflict.

In the event of an international armed conflict the starting point for the judgment of the legal situation is the prohibition of the use of force. It is an imperative norm that shall be respected by all states. Owing to the *ex injuria jus non oritur* principle a state which had breached the law shall not gain benefits from it. Thus in the case of an illegally started armed conflict the state responsible for it shall not refer to it in order to get rid of its international obligations under treaties. This principle is perfect in theory, however in practice it is shadowed by the difficulties pertaining to the definition of aggression and complexity of the applicable procedure when international peace and security is in danger, namely the occasional inability of the Security Council to render a decision. Under international law, international armed conflicts should take place only with the permission of the Security Council, yet this is not the case. Quite often the Security Council does not proclaim the identity of the aggressor. Nevertheless the conflict exists and states have to decide what is the applicable law. States are entitled to take measures of self-defence and countermeasures, which precludes the wrongfulness of their actions, for example the unilateral suspension of treaties. However states do not wish to limit their chances of action

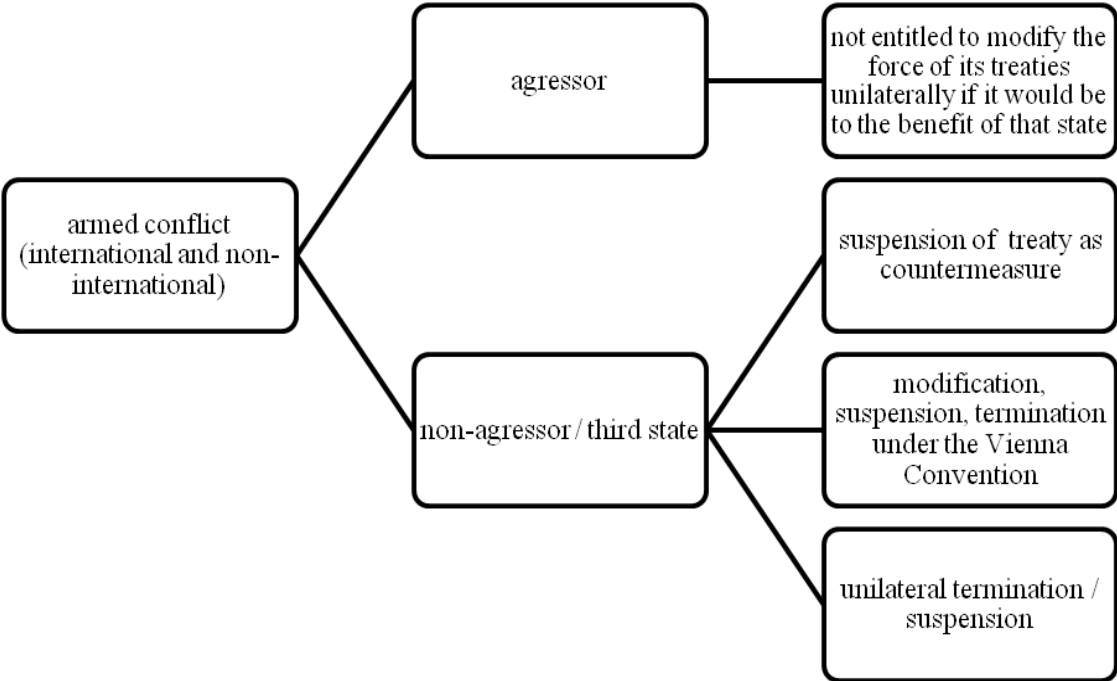
to only these well-regulated cases. States would like to save in the present that historical possibility which enabled their unilateral action even when the requirements of self-defence and countermeasures could not be fulfilled.

The draft articles of the International Law Commission entitles the states parties to an armed conflict to unilaterally suspend or terminate those treaties which are not “compatible with” the armed conflict. Naturally the aggressor does not have this right, although the draft articles add only if the aggressor would gain benefit from it. This possibility is not only provided for the parties to a conflict, but to third states parties to the concerned treaties. The scope of the draft articles is further widened by the inclusion of non-international armed conflicts. Thus in the draft the difference between parties to a conflict and third states is highly blurred. In the opinion of the author the Commission has not only revived the old, historical solution, but even widened the scope of the subjects and armed conflicts.

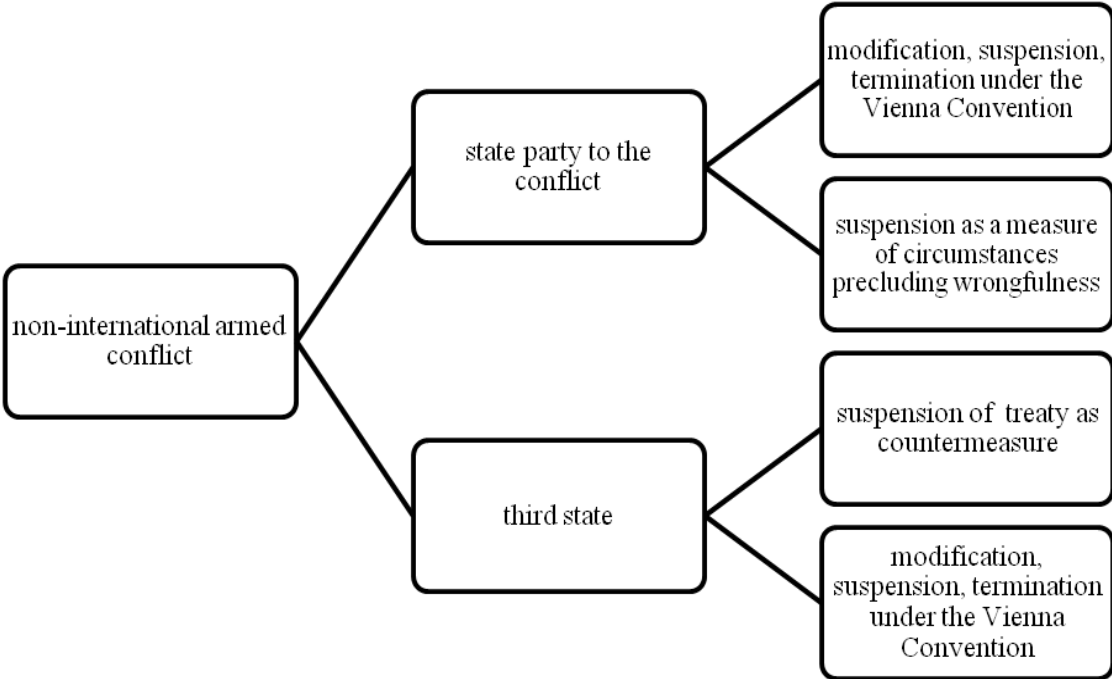
The explanation for the unilateral termination before 1945 was that the state of peace and war could fully be separated, and different law was applicable in each case. By the rules of the Charter of the United Nations this separation has ceased to exist, but it seems that states and jurists have not taken into account some of its possible consequences. The author does not declare that states should comply with all their international treaty obligations in times of an armed conflict, however reckons that the possibility of unilateral suspension would be enough to protect their interests.

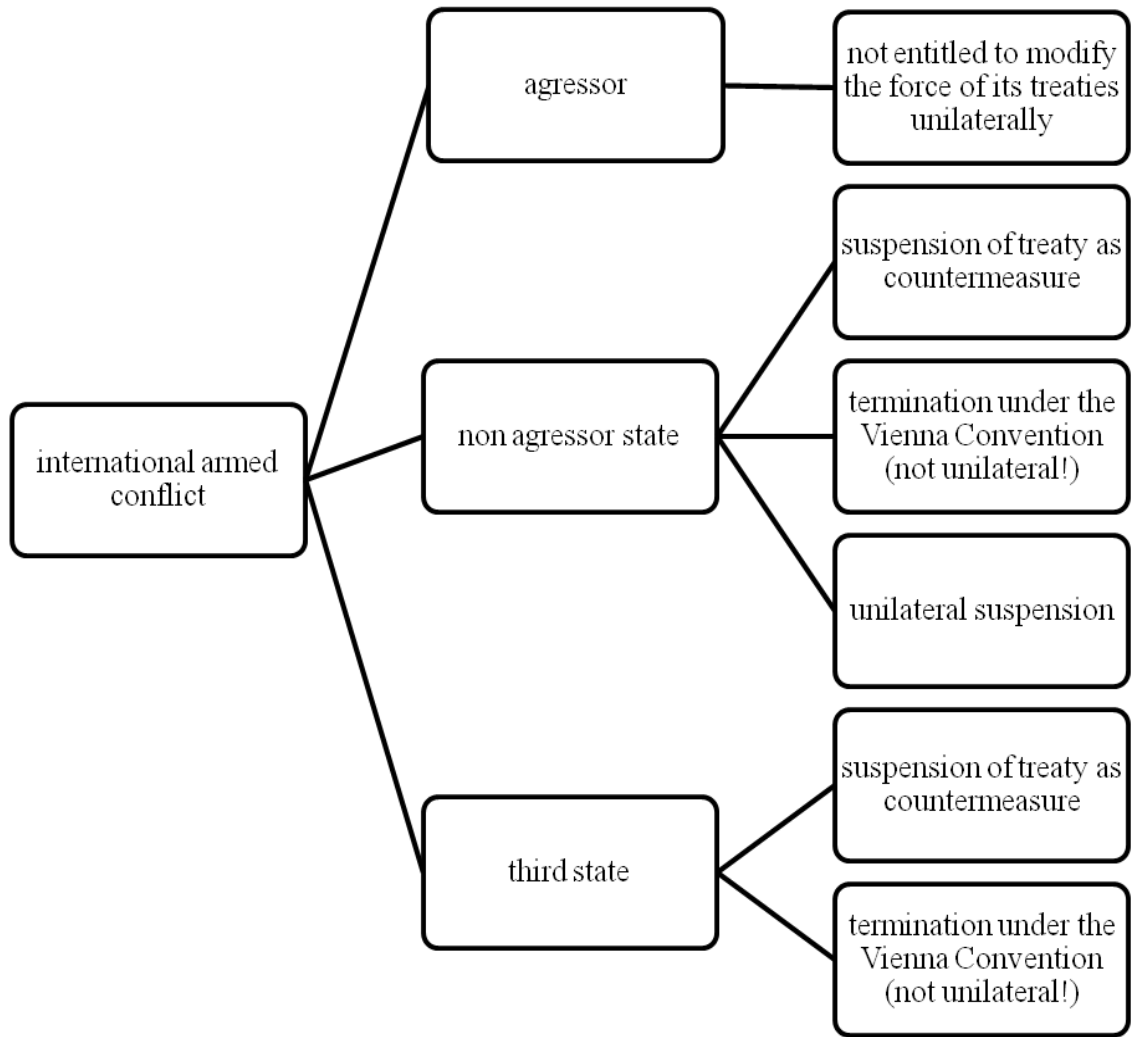
According to the author in the case of a non-international armed conflict the regulations of the Vienna Convention are satisfactory, while in the case of an international armed conflict, the rules provided by the Vienna Convention and the possibilities of circumstances precluding wrongfulness (such as self-defence and countermeasures) should only be supplemented by the unilateral act of suspension. As for third states, author finds that their interests are protected well by the rules of the Vienna Convention and the regulations pertaining to *erga omnes* and general responsibility of states. Solutions proposed by the International Law Commission and the author are summarized in the following charts.

Under the draft of the International Law Commission:

According to the author the cases of international and non-international armed conflict shall be divided, and the same rules shall not be applied to states parties to the conflict and to third states:

The dissertation deals with the procedural rules in detail, namely with the applicable procedure when a state party to the conflict wishes to suspend a treaty, and with the possibility of the other states party to the treaty to react. Author has also examined thoroughly which fields of law are applicable in the case of an armed conflict. The state of international law has long surpassed the situation when only the laws of war had to be applied. Nowadays in an armed conflict it's not only international humanitarian law that is applicable, but also rules of the Charter of the United Nations, *ius cogens* norms, some rights and obligations pertaining to diplomatic and consular relations, rules of state responsibility and the law of treaties, non-derogable human rights etc.

The aim of the international community is for the armed conflicts to have the least effect on the relationship of the states which had been created in the time of peace. It is not

in itself the armed conflict that inflicts the effect on the treaties but the intention of the party to it. The party which considers a treaty incompatible with the state of armed conflict declares its will of not to be bound by the treaty. Thus compatibility is based on the evaluation of the state concerned. The author has covered this issue in detail, examined the text of treaties, the practice of states and international courts in order to provide a list of those treaties which shall not be suspended owing to hostilities. As a summary it can be declared that those treaties definitely remain in force which a) have declared it in the text of the treaty, or b) create another, objective subject of international law, or c) codify customary law or *ius cogens*.

The practice of states is far from being unified and clear. Some similarities can be seen in the case of European states and the United States of America, but Asian, South-American and African legal practice is hardly known. Out of the members of the Security Council, the opinion of France and the United Kingdom is alike, while Russia, China and the United States are rather reserved. The dissertation provides the comments of states to the draft articles and analyzes a few armed conflicts as well.

Apart from the practice of states international organizations can also be affected by armed conflicts, thus the dissertation devotes a chapter to this issue. This topic is not yet ripe for a comprehensive research, since other areas of the law of international organizations are not settled yet. Although the law of treaties of international organizations had been codified by the international community, the 1986 Vienna Convention is not in force yet. Furthermore the rules on the responsibility of international organizations for internationally wrongful acts are still under construction. Notwithstanding, author has tried to identify some common features of the topic and provide general comments. The research expanded to the available practice of some organizations, especially the European Union's.

The dissertation also analyzes the practice of Hungary, both before 1945 and recently. The historical overview examines the cases of the world wars and the relevant peace treaties, while the conclusions of nowadays' practice relate to the conflicts in the former Yugoslavia and Iraq.

The author's aim was to provide a comprehensive analysis of the subject however some issues had to be dealt with in a more restricted way. Topics like the practice of states outside Europe, the practice of international organizations and judicial decisions of national courts with respect to treaties guaranteeing private rights remain for future research.